

Een project van:
NovioConsult
PauwSandersZeilstra Van Spaendonck
Crem

Mogelijkheden voor meekoppeling van
biodiversiteitscommunicatie
Bijlagenrapport Longlist meekoppel mogelijkheden
comBIO-team, 7 november 2008

Colofon

Titel	: Mogelijkheden voor meekoppeling van biodiversiteitcommunicatie. Bijlagenrapport Longlist meekoppelmogelijkheden
Opdrachtgever	: Ministerie van LNV
Kenmerk/Projectnummer	: 4402/SM-HtH-LC
Datum	: 7 november 2008
Projectomschrijving	: Inventarisatie en beschrijving van mogelijkheden voor meekoppeling van biodiversiteitcommunicatie met andere beleids- en communicatieprogramma's van het rijk
Contactpersoon	: Mevrouw drs. C. de Pater (LNV-directie Kennis)
Adviseurs	: Susan Martens, Henk ten Holt

NovioConsult BV

Postbus 256, 6500 AG Nijmegen
telefoon 024 381 3333
fax 024 324 1971
www.novioconsult.nl
info@novioconsult.nl

Dit rapport is gekopieerd op 100% chloorvrij gebleekt papier, voorzien van de Nederlandse Milieukeur.

© Niets uit dit werk mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van NovioConsult.

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Natuur en Landschap	3
2.1	Herstel en bescherming oevers	3
2.2	Programma Natuur, Landschap en Cultuurhistorie (NLC)	3
2.3	Nationale Landschappen	5
2.4	Natuurkalender (www.natuurkalender.nl)	5
2.5	Regeling Draagvlak voor Natuur	6
2.6	www.natuurbeheer.nu	7
2.7	Natura 2000	7
2.8	Programma Mooi Nederland	8
3	Water	11
3.1	Waterbeheer 21e eeuw	11
3.2	Leven met water	12
3.3	Nederland leeft met water	12
3.4	Partners voor Water (NWP)	13
3.5	Ruimte voor de Rivier	14
3.6	Kaderrichtlijn Water	15
4	Bodem, Landbouw en Plattelandsontwikkeling	17
4.1	EU-bodemstrategie (Kaderrichtlijn Bodem in oprichting)	17
4.2	Campagne Biologische Landbouw	18
4.3	Multifunctionele landbouw (MFL)	18
4.4	Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2)	19
4.5	Investeringsbudget Landelijk Gebied	20
5	Voedsel	23
5.1	Campagne Voedselkwaliteit, Voedingscentrum	23
5.2	Project biodiversiteit, voedsel en consument,	24
6	Communicatie en kennisdelen	25
6.1	Communicatieprogramma Jeugd en Natuur	25
6.2	Beleid met Burgers	25
6.3	Kennisnetwerk Groen en de stad	26
7	Onderwijs	29
7.1	Regeling Innovatie Groen Onderwijs (RIGO)	29
7.2	Maatschappelijk stage	30
7.3	NME-nota	30
8	Beleid en overheden	33
8.1	Duurzaam Inkopen	33

8.2	Platform Duurzame Overheden, VROM	34
8.3	Milieueffect Toets voorgenomen regelgeving	34
8.4	Maatschappelijk Verantwoord ondernemen (MVO)	35
9	Energie en Duurzaam Bouwen	37
9.1	Programma Energietransitie	37
9.2	Duurzaam Bouwen	38
10	Klimaat	39
10.1	Programma Klimaat voor Ruimte	39
10.2	Programma Klimaatbestendige Inrichting van Nederland	40
11	Internationaal	41
11.1	Goed Bestuur	41
11.2	CAP: Het gemeenschappelijke landbouwbeleid van de EU	42
11.3	Project 2015	42

1 Inleiding

Dit rapport vormt een bijlage bij het rapport Mogelijkheden voor meekoppeling van biodiversiteitcommunicatie. Zie dat rapport voor een algemene inleiding.

De uitgevoerde inventarisatie van beleid- en communicatieprogramma's heeft het karakter van een quick scan. Doel is te komen tot een eerste overzicht van programma's die inhoudelijk aanknopingspunten bieden voor rijksbiodiversiteitscommunicatie. Een volledig overzicht van alle mogelijk interessante programma's is daarbij niet beoogd. Wel is gestreefd naar een lijst die een goede indicatie biedt voor de omvang en breedte van kansen voor meekoppeling. Daarbij is gebruik gemaakt van de methode van deskresearch op basis van de volgende uitgangspunten:

1. Er is alleen gekeken naar programma's vanuit de *rijksoverheid*. Een back en front-Office voor rijksbiodiversiteitscommunicatie kan op dit niveau waarschijnlijk het beste aansluiting vinden. Programma's die door het rijk geïnitieerd of gefinancierd zijn en door andere actoren worden uitgevoerd, zoals bijvoorbeeld ILG, zijn wel meegenomen. Communicatieprogramma's van maatschappelijke organisaties of private partijen, zoals bijvoorbeeld het Klimaatprogramma HIER, komen echter niet voor op de lijst.
2. Als tweede inkaderend criterium is de scan primair gericht op meekoppelmogelijkheden in communicatie met *nationale/Nederlandse doelgroepen*, zoals andere overheden, private en publieke stakeholders of burgers (incl. Nederlandse vertegenwoordiging in het buitenland).
3. In de lijst zijn geen beleid- en communicatieprogramma's opgenomen die al deel uitmaken van biodiversiteit(sbeleid) en de communicatie daarover. Er is alleen gekeken naar programma's die (nu nog) buiten het biodiversiteitsbeleid vallen, omdat daar meegekoppeld moet worden om bredere bekendheid en uitvoering van het biodiversiteitsbeleid te realiseren.

Er is in de inventariserende fase nog niet gekeken in welke mate de gevonden programma's op basis van communicatieve en praktische criteria ook beoordeeld kunnen worden als kansrijk voor meekoppeling. Hiervoor verwijzen wij naar hoofdstuk 3 en 4 van het rapport.

Het resultaat van de inventarisatie is een lijst van 38 programma's die inhoudelijk aanknopingspunten bieden voor meekoppeling van communicatie over een of meerdere beleidsprioriteiten in. Daarnaast is bij het merendeel van de programma's meekoppeling van biodiversiteitscommunicatie mogelijk door de bijdrage van het programma aan behoud, duurzaam gebruik en/ of eerlijke verdeling van biodiversiteit en biodiversiteitsfuncties te benoemen.

De hier gepresenteerde lijst is een momentopname en kan op basis van verder inventarisatieonderzoek en monitoring van de beleidsomgeving uitgebreid worden met nieuwe programma's.

Leeswijzer

De gevonden beleid- en communicatieprogramma's worden in deze bijlage beknopt beschreven aan de hand van de doelstelling en inhoud van het programma, de doelgroep, de aanknopingspunten voor biodiversiteitscommunicatie en waar mogelijk een contactpersoon.

Om de resultaten uit de inventarisatie te ordenen zijn de gevonden programma's onderverdeeld in 10 categorieën, die achtereenvolgens worden behandeld:

- ▶ Natuur en landschap
- ▶ Water
- ▶ Bodem, landbouw en plattelandsontwikkeling
- ▶ Voedsel
- ▶ Communicatie en kennisdelen
- ▶ Onderwijs
- ▶ Beleid en overheden
- ▶ Energie en duurzaam bouwen
- ▶ Klimaat
- ▶ Internationaal

2 Natuur en Landschap

2.1 Herstel en bescherming oevers

Betrokken rijksonderdelen
RWS.

Doelstelling en inhoud

Oevers zijn vaak natuurgebieden op zichzelf. Ze lopen flauw af naar de waterbodem en liggen dus deels onder en deels boven water. Door de getijden overstromen delen van de oever of komen er stukken droog te liggen (deze droge stukken heten slikken). Hierdoor hebben deze oevers een bijzondere natuur met zeldzame planten en dieren. De slikken zijn bovendien een belangrijke voedselbron voor vogels. Oevers worden op veel plekken bedreigd. Wind en scheepvaart beschadigen de oevers met hun golven en ook vervuiling vormt een bedreiging. Rijkswaterstaat legt op verschillende plekken vooroeververdedigingen aan. Dit ter bescherming, maar ook om oevers de gelegenheid te geven zich te herstellen. Vooroeververdedigingen zijn stenen dammetjes die vlak voor de oevers in het water liggen. Daarnaast biedt het stukje tussen de oever en het dammetje een nieuw leefgebied en een beschutte plek voor verschillende planten en dieren. Najaar 2007 is Rijkswaterstaat gestart met drie projecten in verschillende natuurgebieden, waarbij nieuwe vooroeververdedigingen worden aangelegd of bestaande vooroeververdedigingen worden onderhouden: in de Biesbosch, De Hem en het Haringvliet.

Doelgroepen

Terreinbeheerders, oeverbeheerders.

Biodiversiteitscommunicatie

In algemene voorlichting over het programma wordt het begrip biodiversiteit niet gebruikt. Rondom concrete uitvoeringsprojecten verschijnen informatiebladen of brochures, waarin ook wordt gesproken over de meerwaarde voor flora en fauna. Hierin is meekoppeling van biodiversiteit mogelijk. Dit heeft dan primair de functie van branding en/of vergroting bewustzijn. Vraag daarbij is wie de doelgroep van dergelijke communicatie op projectniveau is: andere terrein- of oeverbeheerders, het publiek, medewerkers van RWS? Voor Rijkswaterstaat kan biodiversiteit nut en noodzaak van oeverbescherming in een breder kader plaatsen, bijvoorbeeld door te wijzen op het belang van (nieuwe) paaiplassen voor bepaalde vissoorten.

Contact

Regionale directies Rijkswaterstaat.

2.2 Programma Natuur, Landschap en Cultuurhistorie (NLC)

Betrokken rijksonderdelen

Het programma Natuur, Landschap en Cultuurhistorie (NLC) is een programma van RWS, Dienst Weg- en Waterbouwkunde (DWW). Het programma heeft een eigen website: www.rwsnatuurenlanschap.nl. Op de site wordt onder andere aandacht besteed aan bermbeheer en ontsnippering.

Doelstelling en inhoud bermbeheer

Rijkswaterstaat is beheerder van ongeveer 20.000 hectare aan wegbermen langs rijkswegen. Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat vindt het belangrijk dat bij het beheer van bermen en bermsloten –rekening houdend met de technische functies die de berm heeft- de kwaliteit van de natuur zo hoog mogelijk gehouden wordt. Om dit doel te bereiken heeft Rijkswaterstaat een landelijke beheervisie groen gemaakt en maakt de organisatie regionale groenbeheerplannen. Het programma Natuur Landschap en Cultuurhistorie helpt de regionale medewerkers van Rijkswaterstaat bij het opstellen van groenbeheer- en onderhoudsplannen bij de inpassing van natuurwetgeving in de praktijk. De resultaten van het regionale beheer worden geëvalueerd en zondig wordt het beheer aangepast.

Doelgroep

Regionale bermbeheerders.

Biodiversiteitscommunicatie

Er worden in dit verband diverse folders uitgegeven waarin bijvoorbeeld wel gesproken wordt over soortenrijkdom, maar niet over biodiversiteit. Hier zou meekoppeling op begripsniveau interessant kunnen zijn om bewustzijn over en bekendheid met biodiversiteit te vergroten. Voor Rijkswaterstaat geeft het extra legitimiteit aan de activiteiten.

Doelstelling en inhoud ontsnippering

Het meerjaren programma ontsnippering (MJPO) vormt het kader voor het ontsnipperingsbeleid voor de periode tot en met 2018. Het programma onderzoekt de effecten van infrastructuur op natuur bij de planvorming en uitvoering van wegenprojecten (bijvoorbeeld de effecten van wegverlichting op natuur) en vertaalt deze naar methoden en procedures. Daarbij adviseert Rijkswaterstaat over het beheer van bermen en de toepassing van ontsnipperende maatregelen (faunavoorzieningen). Dit is inclusief de compenserende maatregelen: de inrichting van vervangende natuurgebieden.

Streven is:

- ▶ het voorkomen van nieuwe doorsnijdingen van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en Robuuste Verbindingen (RV) door hoofdwegen;
- ▶ het mitigeren van bestaande versnippering van de EHS en RV;
- ▶ het compenseren van restschade aan de EHS.

Doelgroep

De regierol in ontsnippering ligt bij de provincies, maar er zijn meerdere partijen betrokken: grondeigenaren, aannemers, rijksoverheid, terreinbeheerders.

Biodiversiteitscommunicatie

In de communicatie gaat het op dit moment ook vooral om soortenbescherming en EHS. Met het begrip biodiversiteit wordt niet echt gewerkt. Hier zouden in termen van het vergroten van naamsbekendheid en bewustzijn van biodiversiteit kansen kunnen liggen.

Contact

De dienst Weg en Waterbouw heeft ook een expertisecentrum Natuurwetgeving. Regionale diensten kunnen met hun vragen over de wet- en regelgeving op het gebied van Flora en Fauna terecht bij het ExpertiseCentrum Natuurwetgeving van Rijkswaterstaat. Daarnaast is deze projectgroep er voor de afstemming en organisatie van beleidsrelevante zaken. Het ExpertiseCentrum is de opvolger van het Steunpunt Vogel- en Habitatrichtlijn. Dit centrum kan ook een aanspreekpunt zijn voor meekoppelvragen en -kansen.

Annette Piepers, Telefoon: 015 - 251 84 72.

Chrisjan Leermakers, Telefoon: 015 - 251 85 07.

2.3 Nationale Landschappen

Betrokken rijksonderdelen

LNV, VROM.

Doelstelling en inhoud

In de Nota Ruimte zijn 20 'nationale landschappen' benoemd, gebieden met landschap van internationale betekenis. Het doel is om in deze gebieden de kwaliteit van het landschap te behouden en te ontwikkelen. Op dit moment zijn de 12 provincies aan zet om de begrenzing en de kernkwaliteit van de Nationale Landschappen vast te stellen. Zij hebben daarin van het rijk een regierol gekregen.

Doelgroep

Provincies.

Biodiversiteitscommunicatie

Een eerste overzicht op de website www.nationalelandschappen.nl laat zien dat de gedefinieerde kernkwaliteiten vooral gericht zijn op beeld (open landschap, kleinschalige verkaveling) en cultuurhistorie en minder op functionaliteit. Inhoudelijke meekoppelmogelijkheden lijken zich, gezien de rolverdeling in het programma vooral te bevinden op provinciaal niveau.

Contact

Willem Hellevoort, 070 - 888 32 14, w.j.hellevoort@minInv.nl.

2.4 Natuurkalender (www.natuurkalender.nl)

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

De Natuurkalender is een waarnemingsprogramma dat ecologische veranderingen in beeld wil brengen. Hiervoor wordt gekeken naar de timing van de natuur in relatie tot het klimaat.

De doelstelling van de Natuurkalender zijn:

1. het vergroten van ons inzicht in de gevolgen van klimaatverandering voor de natuur in Nederland;
2. het vergroten van de betrokkenheid van mensen bij de natuur in hun directe omgeving;

3. het in kaart brengen van de gevolgen van veranderingen in de natuur voor gezondheid, landbouw en bosbouw;
4. het ontwikkelen van interactieve ecologische educatieprogramma's voor scholieren en volwassenen.

De Natuurkalender wordt onder andere financieel ondersteund door het programma Klimaat voor Ruimte en het ministerie LNV.

Doelgroep

Niet gespecificeerd, er zijn aparte onderdelen voor scholieren.

Biodiversiteitscommunicatie

Op de site zijn links opgenomen naar NL-CHM en NL-BIF. Verder wordt niet ingegaan op het onderwerp biodiversiteit, dit zou bijvoorbeeld kunnen onder het onderdeel achtergrondinformatie, of via een link naar de informatie voor burgers in de handreiking 'biodiversiteit werkt.' Nut en noodzaak van een waarnemingsprogramma kan aan de hand van de functies van biodiversiteit verduidelijkt worden.

Contact

Arnold van Vliet, Wageningen Universiteit, Leerstoelgroep Milieusysteemanalyse, E-mail: natuurkalender@wur.nl.

2.5 Regeling Draagvlak voor Natuur

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) wil het thema 'natuur voor mensen, mensen voor natuur' uit de gelijknamige natuurbeleidsnota meer uitwerken. De Regeling Draagvlak Natuur is bedoeld om de inzet van maatschappelijke organisaties te versterken waar het gaat om de relatie tussen natuur en maatschappij. De Regeling Draagvlak Natuur is vanaf 2007 ondergebracht in de Regeling LNV Subsidies. Maatschappelijke organisaties op landelijk niveau die zich bezighouden met educatie, voorlichting en visievorming kunnen onder bepaalde procedurele voorwaarden aanvragen doen binnen deze regeling (een project mag bijvoorbeeld niet langer duren dan drie jaar, een programma duurt minimaal drie jaar en maximaal vijf jaar; een project/ programma moet uitgevoerd worden in 2 of meer provincies etc.). In 2007 werd 2,8 miljoen voor de regeling gereserveerd. Voor de tenders worden thema's vastgesteld.

Doelgroep

Landelijke stichtingen en verenigingen.

Biodiversiteitscommunicatie

Door biodiversiteit op te nemen als één van de thema's binnen de tender kunnen potentiële uitvoerders van projecten en programma's gestimuleerd worden om te werken met het onderwerp biodiversiteit.

Contact

Roel van Raaij.

2.6 www.natuurbeheer.nu

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

Deze website is een initiatief van de Unie van Bosgroepen, het Bosschap en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Beheerders en eigenaren van bos en natuur hebben behoefte aan een gestroomlijnde informatievoorziening over bos, natuur en landschap. Daarom is de website: www.natuurbeheer.nu opgezet. Zij kunnen hier terecht voor allerlei informatie op het gebied van beheer, beleid, wetgeving, subsidies, organisaties etc. Het dagelijkse beheer van deze website ligt bij de Unie van Bosgroepen.

Doelgroep

Beheerder en eigenaren van bos en natuur.

Biodiversiteitscommunicatie

Onder de tab 'beleid' worden diverse relevante beleidsvelden genoemd op Europees, nationaal en provinciaal niveau. Biodiversiteitsbeleid is hierbij opvallend afwezig. Wel wordt in de begrippenlijst de term biodiversiteit toegelicht: "Rijkdom aan soorten en/of ecosystemen en/of complexen van ecosystemen. De definitie kan zeer breed worden geïnterpreteerd, vanaf het niveau van genen tot op het niveau van systemen." Bij organisaties of links zijn echter geen aan biodiversiteit gekoppelde verwijzingen te vinden. Voor terreinbeheerders biedt communicatie over biodiversiteit een verbreding van de informatie die zij op dit moment ontvangen.

Contact

Via contactformulier of natuurtelefoon: 0318 – 65 06 02.

2.7 Natura 2000

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden. Voor Nederland gaat het in totaal om 162 gebieden. Volgens het 'Doelendocument Natura 2000' heeft dit netwerk heeft als hoofddoelstelling het waarborgen van de biodiversiteit in Europa.

In dit verband is de afspraak gemaakt dat de lidstaten van de Europese Unie alle maatregelen nemen die nodig zijn om een 'gunstige staat van instandhouding' van soorten en habitattypen van communautair belang te realiseren. Voor Nederland betreft dit 51 habitattypen, 36 soorten en 95 vogelsoorten. Hoewel als basisprincipe behoud en bescherming van biodiversiteit geldt, krijgt Natura 2000 in de uitwerking vooral het karakter van klassieke bescherming gericht op soorten en habitats. Er wordt nu via beheersplannen bijvoorbeeld gekeken of huidige functies in het gebied niet strijdig zijn met de beschermingsdoelstelling.

Doelgroep

Er moet een onderscheid gemaakt worden in doelgroep van beleid (relevante overheden, terreinbeheerders, lokale partners) en doelgroep van communicatie. Afhankelijk van de zender worden verschillende doelgroepen aangesproken (potentiële donateurs, algemeen publiek) etc.

Biodiversiteitscommunicatie

In communicatief opzicht zou meekoppeling van biodiversiteit minder relevant moeten zijn, omdat Natura 2000 al gaat over behoud en beheer van biodiversiteit. Een snelle internetsearch laat echter zien dat in veel communicatie over aanwijzing en beheer van Natura 2000 gebieden niet verwezen wordt naar de biodiversiteitsdoelstelling, maar dat vooral wordt verwezen naar behoud van soorten. Een voorbeeld:

www.delandschappen.nl/Wat-we-doen/2/Natura_2000.html

Een mogelijkheid voor meekoppeling is het maken van afspraken met uitvoerende partijen over het gebruik van de term en het begrip biodiversiteit. Doel is dan primair een breder gebruik, bekendheid met en kennis over de term biodiversiteit.

2.8 Programma Mooi Nederland

Betrokken rijksonderdelen

VROM.

Doelstelling en inhoud

'Mooi Nederland' is één van de beleidsprioriteiten van de minister van VROM voor de huidige kabinetsperiode. Het tegengaan van verdere verrommeling van het landschap is een van de ingrediënten om aan die prioriteit inhoud te geven. Het gaat om het aanpakken van bestaande en het voorkomen van toekomstige verrommeling. Het programma Mooi Nederlands zet in op vier hoofdlijnen: Landschapskwaliteit, groenimpuls, ruimte voor wonen/werken en aanpassen aan klimaatverandering.

Onder de noemer Mooi Nederland wordt de communicatie rondom de verschillende prioritaire projecten en programma's van Kwaliteit van Ruimte afgestemd. Doel is om daarbij het publieke debat aan te gaan. Inzet: In 2011 moeten Nederlanders meer tevreden zijn over het landschap.

Biodiversiteitscommunicatie

Het kabinet heeft 17 gebiedsontwikkelingsprojecten aangewezen die de komende tijd verder worden uitgewerkt in het kader van het programma Mooi Nederland. Voor vijf andere projecten is een voorlopige reservering gemaakt in het budget van de Nota Ruimte. Deze 22 regionale projecten zouden aanknopingspunten kunnen bieden voor meekoppeling van de biodiversiteitsboodschap.

Interessant is te zoeken naar 'win-win' situaties: hoe versterken maatregelen voor biodiversiteit en tegen verrommeling elkaar? Ook van belang is de beleidsfase waarin Mooi Nederland verkeert. Het is een nieuw programma waarin gezocht wordt naar de dialoog. Dit zou kunnen betekenen dat er binnen het programma nog een vraag bestaat: naar inhoud en/of naar kanalen voor communicatie met het publiek.

Programmaleider

Edward Stigter.

3 Water

3.1 Waterbeheer 21e eeuw

Betrokken rijksonderdelen

Verkeer en Waterstaat.

Doelstelling en inhoud

Binnen het programma WB 21e eeuw vallen alle kwantiteitsaspecten die niet onder bescherming tegen hoogwater vallen. Het programma Waterbeheer 21e eeuw (WB21) richt zich op het verminderen van wateroverlast en problemen door watertekort. In het kader hiervan gaat de aandacht naar bijvoorbeeld verzilting, peilbeheer en waterverdeling in de grote rivieren. Aanleiding van het programma was overstromingsproblematiek in het verleden. Met weinig meerkosten zou je in lopende projecten ook kwaliteitsgerichte doelstellingen, bijvoorbeeld op het gebied van biodiversiteitsbeleid kunnen invoegen. Vraagstukken rondom verzilting en peilbeheer lenen zich hiervoor bij uitstek.

Doelgroep

Met name professionals actief in de watersector.

Biodiversiteitscommunicatie

Er is een actieplan opgesteld voor de periode 2005-2009 (gekoppeld aan de looptijd van de Kaderrichtlijn Water), daarin is ook een communicatiestrategie vastgelegd. Doel van deze communicatiestrategie is de verschuiving van de beeldvorming van 'zorgelijk, lastig en technisch inhoudelijk gedoe' naar 'nuttig, nodig en kansrijk'. Er wordt onderscheid gemaakt in binnencommunicatie (werkgroep zelf) en buitencommunicatie. De doelgroepen voor 'buitencommunicatie' zijn:

- ▶ bestuurders/ambtenaren van waterschappen, provincies en gemeenten verantwoordelijk voor het beleidsveld water;
- ▶ bestuurders/ambtenaren van waterschappen, provincies en gemeenten verantwoordelijk voor aanpalende beleidsvelden;
- ▶ maatschappelijke partijen;
- ▶ het algemene publiek.

Belangrijke dragers van de 'buitencommunicatie' zijn de websites:

www.kaderrichtlijnwater.nl, www.nederlandleeftmetwater.nl,

www.projecten.nederlandleeftmetwater.nl en www.communicatie.nederlandleeftmetwater.nl,

de digitale nieuwsbrief NLMW, magazine De Water, themabrochures en gestandaardiseerde presentaties. Communicatie over WB21 wordt met andere woorden geïntegreerd in andere open communicatieprogramma's rondom water, met name Nederland Leeft met Water. Bij het verkennen van meekoppelmogelijkheden zouden meerdere waterprogramma's gelijktijdig bekeken moeten worden.

3.2 Leven met water

Betrokken rijksonderdelen

Onbekend.

Doelstelling en inhoud

Leven met Water is een kennisimpuls-programma met als kernboodschappen: een nieuwe plek voor water, stimuleren van innovatief waterbeheer, ontwikkeling en versterking van de kennisinfrastructuur. Het programma Leven met Water loopt van 2004 tot 2010. Uitvoering van het programma is in handen van de stichting Leven met Water, die in mei 2005 officieel is opgericht. Het Algemeen Bestuur wordt gevormd door vertegenwoordigers vanuit waterschappen, universiteiten, kennisinstellingen, adviesbureaus, gemeenten, provincies, NGO's, uitvoerend bedrijfsleven, bank- en verzekeringswezen etc.

Het totale programmabudget bedraagt € 45,7 miljoen. Het Kabinet heeft een subsidie van € 22 miljoen beschikbaar gesteld. Het resterende geld komt uit de cofinanciering van de participanten binnen het programma. € 3,7 miljoen wordt gebruikt voor communicatie inclusief de website, afstemming met andere programma's en de ministeries, voor monitoring van het programma en organisatie.

Doelgroepen

Beleidsmakers, onderzoekers en beheerders op het terrein van water.

Biodiversiteitscommunicatie

Op de site wordt op dit moment geen aandacht besteed aan biodiversiteit. Maar de website kent ook geen thematische indeling, maar werkt aan de hand van 'projecten', 'programma's' en verhalen. Meekoppeling van biodiversiteitscommunicatie zou via deze structuur moeten gebeuren (bijvoorbeeld aandragen van project rondom water en biodiversiteit, schrijven van een column over water en biodiversiteit etc.).

Contact

Corné Nijburg, Stichting Leven met Water, 0182 – 54 06 96,
corne.nijburg@levenmetwater.nl.

3.3 Nederland leeft met water

Betrokken rijksonderdelen

Onbekend.

Doelstelling en inhoud

'Nederland leeft met water' is de naam van een publiekscampagne van het Rijk. Op de gerelateerde site worden projecten en beleidsprogramma's over water toegelicht: www.nederlandleeftmetwater.nl. De introtekst van de site is als volgt: Waterbeleid is een zaak van alle Nederlanders. Deze website legt uit hoe het zit met het nieuwe waterbeleid van het Rijk, de provincies, de gemeenten en de waterschappen. De kern: we moeten het water nu de ruimte geven. Doen we dat niet dan zal het water die ruimte straks zelf nemen, Nederland leeft met Water!

Doelgroep

Algemeen publiek.

Biodiversiteitscommunicatie

Het programma is bijna afgelopen en biedt geen meekoppelkansen meer. Als er een verlenging gepland is zou het zeker interessant zijn om opnieuw de mogelijkheden voor meekoppeling in kaart in te brengen. In dit geval is het belangrijk een contactpersoon te vinden.

Om aanknopingspunten voor biodiversiteitscommunicatie te vinden is het bovendien interessant om naar de opzet en effecten van het communicatieprogramma te kijken. Doel was: water weer op de kaart zetten. Is dat gelukt en bij wie? Werkt dat ook voor biodiversiteit?

Contact

Geen contactpersoon bekend.

3.4 Partners voor Water (NWP)

Betrokken rijksonderdelen

Partners voor Water (NWP) is een interdepartementaal programma waarbij de ministeries van Buitenlandse Zaken, Verkeer & Waterstaat, Landbouw, Natuurbeheer, Voedselveiligheid, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu en Economische Zaken zijn betrokken.

Doelstelling en inhoud

Partners voor Water: www.partnersvoorwater.nl, streeft naar verbeterde beleidsafstemming tussen verschillende departementen op het gebied van water. Deze afstemming vindt zowel tussen de departementen onderling plaats (horizontaal) als tussen de departementen en de watersector (verticaal).

Het programma bestaat uit drie componenten:

1. (interdepartementale) beleidsafstemming;
2. sectorale samenwerking door onder andere netwerkbijeenkomsten en informatievoorziening;
3. een stimuleringsregeling om projecten in het buitenland financieel te ondersteunen.

De volgende activiteiten worden in dit kader uitgevoerd: in kaart brengen van beleidscycli en werkwijzen van de departementen; verbinden beleid met thema- en landenprioriteiten; opzetten en onderhoud website en extranet en periodieke departementale waternieuwsbrief; beschikbaar maken van openbare informatie via websites en van niet-openbare informatie via een - besloten virtuele werkomgeving; interactieve bijeenkomsten; directe contacten met de individuele departementen.

Het Partners voor Water programma faciliteert ook samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven, kennisinstituten en maatschappelijke organisaties. De activiteiten in dit verband zijn: Strategische ontwikkelingsprojecten; Business development; Netwerkbijeenkomsten; Informatievoorziening; Promotie en Marketing.

Partijen uit de Nederlandse watersector (bedrijven, overheden, NGO's en kennisinstellingen) kunnen projectvoorstellen indienen om in aanmerking te komen voor een financiële bijdrage voor specifieke activiteiten.

Partners voor water richt zich op een vijftal thema's gekozen op basis van de vraagstelling en problematiek in verschillende landen, de kennis en ervaring van de Nederlandse watersector, de mogelijkheden tot samenwerking, en de Product-Markt Combinaties van het NWP:

1. water voor Voedsel en Natuur (ook ecosysteemdiensten);
2. water en Klimaat;
3. invulling van de UN Millennium Development Goals (MDGs) op het gebied van water en sanitatie;
4. ondersteuning bij het opstellen van nationale IWRM-plannen (Integrated Water Resources Management);
5. grondwaterbeheer;

Doelgroepen

Overheid, bedrijfsleven, kennisinstituten en maatschappelijke organisaties.

Biodiversiteitscommunicatie

Op dit moment wordt niet expliciet gecommuniceerd over de relatie water-biodiversiteit. De zoekterm biodiversiteit levert op de site geen resultaten op. Wel hebben thema's 1, 2 en 3 hierop nadrukkelijk betrekking, de inhoudelijk mogelijkheden voor meekoppeling zijn hier goed.

Voor kansrijke meekoppeling van BD-communicatie is de looptijd van het programma ook van belang. Op dit moment tot 2009?

Contact

Dhr. Lennart Silvis, telefoon: 015 – 215 17 28.

3.5 Ruimte voor de Rivier

Betrokken rijksonderdelen

V&W, VROM en LNV.

Doelstelling en inhoud

Primaire doel van het programma Ruimte voor de Rivier is het rivierengebied te beschermen tegen hoogwater. Samen met lokale en regionale partners wordt gewerkt aan nevengeulen, dijkverleggingen etc. waarbij mogelijkheden voor verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van een gebied nadrukkelijk meegenomen worden. Ook de kwaliteitsdoelen van de Kaderrichtlijn Water worden meegekoppeld. Echter alleen als het primaire doel (veiligheid) niet in het geding komt.

Doelgroepen

Overheden, waterschappen, lokale partners.

Biodiversiteitscommunicatie

De projectleiders hebben de bovengenoemde 'extra' kwaliteitsdoelen in termen van natuur en milieu niet meegekregen in hun opdracht. Dit maakt meekoppeling waarschijnlijk lastiger. Om meekoppeling in diverse vormen (inhoudelijk richtinggevend, informatief, bewustzijnsverhogend etc.) kansrijk te maken zou biodiversiteit opgenomen moeten zijn in de projectdoelstelling zelf.

Ook zou het concreet handen en voeten moeten krijgen in de uitvoering, bijvoorbeeld door het zoeken van partners. Anders wordt het 'de zoveelste last' op de schouders van de projectleiders en uitvoerders.

Meekoppeling op dit terrein moet dus eerst inhoudelijk voorbereid worden. Ook omdat het een ver gevorderd programma betreft dat reeds sterk is uitgewerkt in concrete maatregelen en acties. Dit maakt meekoppeling van 'secundaire' belangen moeilijker.

Contactpersoon

Niet bekend.

3.6 Kaderrichtlijn Water

Betrokken rijksonderdelen

V&W is verantwoordelijk ministerie.

Doelstelling en inhoud

De Kaderrichtlijn Water is onderdeel van het waterkwaliteitsbeleid. Nederland is in de Kaderrichtlijn Water opgedeeld in vier stroomgebieden. Per gebied is een plan opgesteld. December 2008 moet er voor elk stroomgebied een concept beheersplan zijn. Die liggen daarna zes maanden ter inspraak. De beheersplannen bevatten overigens weinig nieuw beleid, maar zijn vooral een samenvatting van onderliggend beleid.

Het waterkwaliteitsbeleid, en daarmee de Kaderrichtlijn Water, richt zich in toenemende mate op het functioneren van ecosystemen. Het belang van een goede afstemming met het natuurbeleid neemt toe. Met name de afstemming met Natura 2000 is van belang, daar alle Natura 2000 gebieden in een stroomgebied van de Kaderrichtlijn water liggen. De ecologische doelen van de KRW betreffen ook 'vissen'. De waterkwaliteitsdoelen die door waterbeheerders worden nagestreefd raken daardoor direct aan visstandbeheersplannen die worden opgesteld door visstandbeheerscommissies.

Doelgroep

Primair waterbeheerders.

Biodiversiteitscommunicatie

Behoud, beheer en bescherming van biodiversiteit zijn feitelijk al opgenomen in de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water. De terminologie die daarbij gehanteerd wordt is echter vooral die van Natura 2000 en de Vogel- en Habitatrichtlijn. Het 'begrip biodiversiteit' zou in communicatieve zin gemakkelijk meegekoppeld kunnen worden, gezien de reeds bestaande inhoudelijk aanknopingspunten tussen biodiversiteitsbeleid en de Kaderrichtlijn Water. Wel moet de toegevoegde waarde van het begrip biodiversiteit dan duidelijk gemaakt worden. Anders bestaat het risico dat het introduceren van nieuwe terminologie ervaren wordt als oude wijn in nieuwe zakken.

Belangrijkste bezwaar voor meekoppeling is op dit moment het tijdsfad van de Kaderrichtlijn Water. Het opstellen van de beheerplannen is in 2008 afgerond. Daarna rest vooral de inspraak. Wel kunnen zich in een volgend stadium weer communicatiemogelijkheden op het terrein van biodiversiteit voordoen, wanneer de beheerplannen uitgevoerd worden.

Contact

'Coördinatiebureau Stroomgebieden Nederland' (CSN) de aangewezen partij. CSN heeft als taak het Rijk en de (deel)stroomgebiedsdistricten te ondersteunen bij de uitvoering van de KRW.

Dhr. Jaap Verhulst, 070 - 351 86 75, stuurt het CSN aan.

Dhr. Willem Mak, 030 – 230 79 93, is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken.

4 Bodem, Landbouw en Plattelandsontwikkeling

4.1 EU-bodemstrategie (Kaderrichtlijn Bodem in oprichting)

Betrokken rijksonderdelen
VROM, LNV.

Doelstelling en inhoud

De EU bodem strategie is in 2006 gepubliceerd (Europese commissie 2006). Deze bestaat uit twee delen: een communicatie deel en een richtlijn deel. In het tweede (EU bodemrichtlijn) worden de voorgestelde aanpak en de verplichtingen van de afzonderlijke lidstaten uiteengezet. In het Nederlandse bodembeleid wordt invulling gegeven aan de Europese bodemstrategie en worden aanzetten gegeven tot duurzaam gebruik van de bodem. Het hoofddoel van bodembeleid betreft het voorkómen en herstellen van schade door verontreiniging en aantasting van de bodem zodat het productievermogen duurzaam is gewaarborgd, de voedselveiligheid is verzekerd, de bodem zoveel als mogelijk bijdraagt aan diverse, goed functionerende ecologische systemen, en de kwaliteit voldoende is om de nagestreefde kwaliteit van aangrenzende milieucompartimenten (atmosfeer, grond- en oppervlaktewater) mogelijk te maken. Daarnaast wordt kennisuitwisseling cruciaal geacht voor verduurzaming van het bodemgebruik.

Doelgroep

Primair bodembeheerders. Het bodembeleid gaat uit van de primaire verantwoordelijkheid van de gebruiker, met oog voor gebruik van de bodem door derden (maatschappelijke diensten). De Provincies en gemeenten stellen lokaal de gewenste bodemkwaliteit vast op basis van de bestaande kwaliteit, het gewenste gebruik en wat daarvoor aan grondwerkzaamheden nodig is. Voor gevoelige functies zoals landbouw en natuur blijft het Rijk randvoorwaarden stellen.

Biodiversiteitscommunicatie

Behoud, beheer en bescherming van biodiversiteit zijn feitelijk al opgenomen in de doelstellingen van de van de EU bodemstrategie. De doelstellingen van de CBD op gebied van bodem worden dan ook expliciet genoemd binnen de bodemstrategie. Een gezonde bodem bereik je door een gezonde bodembiodiversiteit, dit wordt binnen het veld van functionele agrobiodiversiteit erkend. Communicatie over onzichtbare bodembiodiversiteit zou het belang van biodiversiteit voor de agrarische sector moeten onderstrepen.

Contact

Binnen VROM is het biodiversiteitsteam onder leiding van Arthur Eijs erg druk bezig met bodembiodiversiteit.

Contact binnen VROM daarvoor zou kunnen zijn Gert Eshuis, Gert.Eshuis@minvrom.nl of coördinator bodem Maartje Nelemans, maartje.nelemans@minvrom.nl.

Binnen LNV: Marion Hopman.

En bij het RIVM: Michiel Rutgers, michiel.rutgers@rivm.nl.

4.2 Campagne Biologische Landbouw

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

Eén van de speerpunten van LNV in het beleid rondom biologische landbouw is vraagstimulering en ketenverbindingen. Voor stimulering van Biologisch Landbouw is in de huidige kabinetsperiode tevens een grote mediacampagne voorzien, evenals in afgelopen jaren. Het gaat om een massamediale voorlichtingscampagne. Afstemming van de strategie en de opzet van campagne vindt plaats in overleg met alle partijen uit de Task Force Biologische Landbouw. Er is een werkgroep Communicatie met deskundigen uit de diverse convenantpartijen. Uit overleg met de werkgroep kan blijken wat de mogelijkheid is voor biodiversiteitscommunicatie om hierbij aan te haken.

Doelgroep

Niet heel makkelijk af te bakenen: burgerconsumenten, ketenpartijen, andere overheden.

Biodiversiteitscommunicatie

De Task Force Biologische Landbouw heeft een al folder over de relatie biodiversiteit en biologische landbouw. Hierin wordt het belang van biodiversiteit toegelicht en wordt uitgewerkt hoe biologische landbouw bijdraagt aan behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit. Met name de massamediale campagne is potentieel interessant voor meekoppeling van biodiversiteit. Tot dusver was de mediacampagne gericht op genieten, lekker en ambachtelijk. Op levensstijl, niet op biodiversiteit. Biodiversiteit kan gebruikt worden om extra legitimiteit en 'sense of urgency' te verschaffen aan de ondersteuning van biologische landbouw.

Contact

Contact bij Task Force:

André Brouwer, 0183 – 64 66 95.

Contact bij LNV:

Carolien Koopmans van de Directie Communicatie.

Inhoudelijk contact bij LNV:

Margreet Hofstede.

4.3 Multifunctionele landbouw (MFL)

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

Multifunctionele Landbouw (MFL) staat voor agrarische bedrijven die naast hun veehouderij, akker- of tuinbouwbedrijf één of meer andere activiteiten uitoefenen. Die activiteiten zijn gekoppeld aan het primaire landbouwbedrijf, bijvoorbeeld zorg (zorgboerderij), recreatie, educatie, agrarische kinderopvang, agrarisch natuur- en landschapsbeheer en de productie en verkoop van streekproducten.

In 2006 werd het initiatief genomen voor een Taskforce Multifunctionele Landbouw (gerelateerde website is: www.multifunctionelelandbouw.nl). De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft de Taskforce ingesteld in samenwerking met de sector en maatschappelijke organisaties. De missie luidt: het stimuleren van de verdere ontwikkeling van de Multifunctionele Landbouw als motor van een veelzijdig en ondernemend platteland.

Doelgroep

Agrarisch ondernemers.

Biodiversiteitscommunicatie

Meekoppeling van biodiversiteitscommunicatie rondom agrarisch natuur- en landschapsbeheer ligt voor de hand en gebeurt via verschillende kanalen al. Minder vanzelfsprekend is aansluiting met biodiversiteitscommunicatie bij productie en verkoop van streekproducten. Dit biedt echter goede kansen. Streekproducten kunnen van belang zijn bij het behoud van de variatie in rassen van gewassen en vee.

Contact

De dagelijkse activiteiten worden uitgevoerd door de projectleider Maarten Fischer en de kenniscoördinator Arjan Monteny.

4.4 Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2)

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

Het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (afgekort POP2) is een Europees subsidieprogramma dat gericht is op:

1. de versterking van de concurrentiekracht van de land- en bosbouwsector;
2. het verhogen van de kwaliteit van natuur en landschap;
3. de verbetering van de leefbaarheid op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie.

Het POP2-programma wordt uitgevoerd door LNV en provincies en is opgebouwd uit vier assen. Deze assen vormen de doelstellingen van het programma. Onder de assen zijn verschillende maatregelen mogelijk.

As 1: Versterking van het concurrentievermogen van de land- en bosbouwsector.

As 2: Verbetering van het milieu en het platteland.

Het doel van de maatregelen onder as 2 is het verhogen van duurzaam gebruik van landbouwgrond. Agrarische ondernemers kunnen bijvoorbeeld gesubsidieerd worden als zij investeren in maatregelen tegen verdroging van hun grond. De provincies voeren onder deze as de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) uit. Deze regeling is erop gericht om de kwaliteit van natuur en landschap te verbeteren.

As 3: Verbetering van de leefkwaliteit op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie.

As 4: Uitvoering van de Leader-aanpak.

De Leader-aanpak werkt met lokale actiegroepen die een eigen ontwikkelingsplan maken voor hun gebied. Samenwerken en innovatie staan daarbij centraal.

In 2000 hebben de provincies en het Rijk gezamenlijk het Regiebureau POP opgezet. Het Regiebureau POP stuurt de uitvoering van het POP Nederland aan.

Doelgroep

Publieke en private partijen op het platteland.

Biodiversiteitscommunicatie

Het regiebureau voert een website en geeft een nieuwsbrief uit. De website gaat hoofdzakelijk in op regels en subsidies en is weinig inhoudelijk. Wellicht biedt de nieuwsbrief meer mogelijkheden in communicatief opzicht. As 2 biedt inhoudelijk aanknopingspunten bij het thema biodiversiteit.

Contact

Regiebureau: 030 – 275 69 09, regiebureau@rb.agro.nl.

Voor het verkennen van mogelijkheden voor biodiversiteitscommunicatie, zou wellicht eerst op het niveau van rijksoverheden gekeken moeten worden naar inhoudelijke aanknopingspunten voor communicatie over biodiversiteit. (Kunnen de programma's elkaar versterken?).

4.5 Investeringsbudget Landelijk Gebied

Betrokken rijksonderdelen

LNV, VROM.

Doelstelling en inhoud

Het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) is een bundeling van de verschillende rijksbudgetten bedoeld voor inrichting en beheer van landelijke gebieden. Het ILG is in januari 2007 van start gegaan. Het meerjarige budget kan door provincies flexibel en zonder schotten tussen de verschillende beleidssectoren ingezet worden voor de verbetering van het landelijk gebied. Het ILG is een gezamenlijk project van het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de Unie van Waterschappen (UvW) en de departementen van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) en Verkeer en Waterstaat (V&W).

Het Rijk sluit met elke afzonderlijke provincie een overeenkomst voor zeven jaar. Hierin staat het vaste budget dat de provincie krijgt en een duidelijke omschrijving van de prestaties die het Rijk voor die periode verwacht. Het Meerjarenprogramma Agenda Vitaal Platteland 2007-2013 (MJP2) is de basis van het Rijk voor de overeenkomsten met de provincies. Het MJP2 kent acht thema's:

1. Veelzijdige Natuur
2. Vitale landbouw
3. Recreatief aantrekkelijk Nederland

4. Landschap met kwaliteit
5. Duurzaam bodemgebruik
6. Waterbeheer op orde
7. Impuls aan aandachtsgebieden; reconstructie zandgebieden
8. Sociaal-economische vitaliteit

Biodiversiteit is geen apart thema maar sluit wel aan bij een aantal van de bovengenoemde thema's. Volgens de voortgangsrapportage Duurzame Daadkracht is voor de periode tot 2013 in ILG-kader ruimte gecreëerd voor het uitvoeren van biodiversiteitsexperimenten (€ 10 miljoen). De provincies bepalen - binnen de afspraken van de overeenkomst - zelf grotendeels hoe ze geld en menskracht inzetten, wanneer ze het geld uitgeven en wie de projecten uitvoert. PMJP's zijn daarbij richtinggevend. De pilots voor functionele agrobiodiversiteit worden door VROM getoetst.

Doelgroepen

Provincies (tevens uitvoerder).

Biodiversiteitscommunicatie

In veel van de PMJP's is biodiversiteitsbeleid al meer of minder prominent opgenomen. Het IPO verzorgt een website over het ILG, primair gericht op provincies: www.ilg.nu. Hier wordt het onderwerp biodiversiteit niet behandeld. Het ILG is minder relevant voor meekoppeling op rijksniveau, omdat de regiefunctie en de communicatie rondom plannen en projecten is belegd bij provincies.

5 Voedsel

5.1 Campagne Voedselkwaliteit, Voedingscentrum

Betrokken rijksonderdelen
LNV.

Doelstelling en inhoud

Het Voedingscentrum is in 2006 gestart met een meerjarige campagne op het gebied van voedselkwaliteit, gefinancierd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het doel is consumenten ervan bewust te maken dat er behalve gezondheid en veiligheid meer aspecten zijn die de waarde van voedsel bepalen. Daarbij gaat het om meerwaarden als natuur en milieu, dierenwelzijn en eerlijke handel.

In het kader van deze campagne vraagt het Voedingscentrum aandacht voor dierenwelzijn met een tv- en radiocampagne. Voor de campagne over dierenwelzijn waren in juli 2007 gedurende drie weken spotjes te zien en te horen op tv, radio en internet. Op de website: www.voedingscentrum.nl, informeert het Voedingscentrum over de keuzemogelijkheden rondom voedsel. Dit moet eraan bijdragen dat consumenten bewuster omgaan met waar voedsel vandaan komt en hoe het is gemaakt: "Een gezonde keus is niet altijd milieuvriendelijk en vice versa. Zo is vis eten gezond maar worden de zeeën in rap tempo leeggevist. Ook is er discussie over wat nu wel en wat niet goed is voor mens, dier en milieu".

Doelgroep

De campagne is gericht op volwassenen die open staan voor de meerwaarden van voedsel, maar vaak nog niet kiezen voor voedsel met meerwaarden. Daarnaast zijn jongeren een belangrijke doelgroep. Het Voedingscentrum brengt voor jongeren het magazine Lekker Belangrijk!!! uit, met bijbehorende site. Verder zijn er lessen ontwikkeld voor 'Weet wat je eet' en wordt er meegewerkt aan 'Smaaklessen'.

Biodiversiteitscommunicatie

Op de sites van het voedingscentrum wordt de term biodiversiteit niet gebruikt. De campagnes van het voedingscentrum bieden echter goede meekoppel mogelijkheden in communicatief en in inhoudelijk opzicht. In een persbericht over de mediacampagne van het voedingscentrum d.d. 17-1-2008 wordt onder andere ontbossing door veevoerproductie aangehaald. Hier grijpen biodiversiteit en voedsel bijvoorbeeld nadrukkelijk op elkaar in. Voor een massamediale campagne is het begrip biodiversiteit wellicht te complex. Wel kan vanuit de kernboodschap inhoudelijk steun geboden worden aan de campagne. Bijvoorbeeld door aan te geven dat kwaliteit van leven vergroot kan worden door lekker en gevarieerd eten. Ook kan in lijn met trends richting slow food en ambachtelijk eten de interesse gewekt worden voor oude rassen en bijzondere variëteiten.

Contactpersoon

Wouter Rosekrans, rosekrans@voedingscentrum.nl, telefoon 070 - 306 88 84.

5.2 Project biodiversiteit, voedsel en consument,

Betrokken rijksonderdelen

LNV Directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid.

Doelstelling en inhoud

Dit project verkeert nog in het ontwikkelstadium. Er is op dit moment slechts beperkte informatie beschikbaar. Doel is om de inhoud die op verschillende beleidslijnen (dierenwelzijn, duurzaamheid, gezonde voeding, biologische landbouw) ontwikkeld zijn te kantelen naar een meer geïntegreerde benadering richting consument. Daarbij zijn twee typen acties te onderscheiden:

1. acties gericht op bewustwording, kennis en informatie, e.d.;
2. versterken van het aanbod (bijvoorbeeld verbeteren herkenbaarheid producten, zorgen voor beschikbaarheid producten voor de consument, e.d.).

Dat kan op allerlei manieren, bijvoorbeeld filmpjes. Daar is men nog niet uit. In ieder geval niet alleen massamediaal. Belangrijk voor de minister is in ieder geval ook de "ontmoeting": jeugd en burger weer meer in contact brengen met hun voedsel. Dat kan bijvoorbeeld door allerlei particuliere initiatieven op dit terrein meer te gaan ondersteunen.

Doelgroep

1. consument (rechtstreeks/bewuste lijn naar de consument);
2. producenten en retail (in verband met het aanbod/onbewuste lijn naar de consument).

Biodiversiteitscommunicatie

Er bestaat zeker bereidheid tot verkenning van meekoppelmogelijkheden. Een mogelijkheid doet zich bijvoorbeeld misschien voor bij het thema duurzaamheid omdat een van de onderwerpen daarbinnen de productie van dierlijke eiwitten is.

Contact bij LNV-DV

Willem Roeterdink, 070 – 378 44 53.

6 Communicatie en kennisdelen

6.1 Communicatieprogramma Jeugd en Natuur

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

Het programma is onderdeel van het beleidsprogramma Jeugd, Natuur, Voedsel en Gezondheid.

Jongeren zijn een belangrijke doelgroep voor het ministerie van LNV. Zij zijn de koks, natuurbeheerders, groenteboeren, boswachters, varkenshouders, vogelaars, Europarlementariërs etc. LNV vindt het belangrijk dat kinderen al op jonge leeftijd verbondenheid ontwikkelen met de natuur. Een groot deel van de jeugd blijkt nauwelijks met natuur en groen in aanraking te komen. Deze groep ontwikkelt er dan ook weinig kennis over. Daarnaast raken kinderen steeds verder vervreemd van de herkomst van voedingsmiddelen. Met het oog op bovenstaande start LNV in 2008 een driejarig communicatieprogramma Jeugd en Natuur om via uitwisseling van informatie, kennis en ervaring de inzet voor jeugd en natuur te richten en te versterken (kennisnetwerk).

Doelgroep

Primair intermediaire organisaties op het terrein van jeugd en natuur.

Biodiversiteitscommunicatie

Het kennisnetwerk is gericht op intermediaire actoren uit de hoek van natuur enerzijds en die van jeugd anderzijds. Doel is om via het delen en toepassen van kennis het ontwikkelen van activiteiten voor de relatie tussen jeugd en natuur te stimuleren. Natuur wordt daarbij breed opgevat: alle 'groen' dat bijdraagt aan de relatie jeugd en natuur wordt meegenomen. Leren over de natuur is geen specifieke doelstelling binnen het kennisnetwerk.

Biodiversiteit zal naar alle waarschijnlijkheid geen kernthema in het kennisnetwerk zijn. Wel zou het misschien als verbindend begrip tussen de vier thema's jeugd, natuur, voedsel en gezondheid kunnen werken.

Contact

Martie van Essen LNV DN.

Susan Martens NovioConsult.

6.2 Beleid met Burgers

Betrokken rijksonderdelen

VROM.

Doelstelling en inhoud

Het ministerie VROM wil samen met burgers zijn agenda bepalen, beleidsvoorstellen maken, beleid uitvoeren en handhaven. Daarom is VROM in 2002 gestart met het programma Beleid met Burgers. VROM organiseert in het kader hiervan jaarlijks zo'n vijftien participatieprojecten als onderdeel van lopende beleidstrajecten.

In deze participatieprojecten zijn steeds het beleidsvraagstuk en de adviesvragen van VROM aan burgers de vertrekpunten. In ieder project wordt een van de volgende participatievormen verder uitgewerkt: opiniewijzer, enquête, debat, interviews, focusgroep, burgerpanel, burgerjury en coproductie. Daarnaast heeft VROM diverse burgerplatforms georganiseerd. Voorbeeld hiervan is de burgerraadpleging Duurzame Landbouw.

Doelgroep

Burgers, maar ook beleidsmakers binnen het eigen departement, omdat zij met de uitkomsten van het project aan de slag moeten.

Biodiversiteitscommunicatie

In het programma Beleid met Burgers is al wel zijdelings gesproken over het thema biodiversiteit, maar dit is nooit expliciet onderdeel van gesprek geweest. Het Burgers voor Beleid programma is projectmatig ingestoken: thema's wordt gedurende een korte periode in één van de werkvormen behandeld. Wel kunnen BD-gerelateerde onderwerpen via het programma worden besproken met burgers. (NB: een zelfde mogelijkheid bestaat er via het LNV-consumentenplatform).

Als doel van meekoppeling ligt communicatie in de zin van voorlichting en informatie verstrekking minder voor de hand gezien het beperkte aantal burgers dat bereikt wordt. Wel zou uitwisseling tot de mogelijkheden behoren en het checken van ideeën rondom biodiversiteit en burgers.

Contact

Paul Basset, programmacoördinator: 070 - 339 40 96.

6.3 Kennisnetwerk Groen en de stad

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

Het ministerie van LNV en het ministerie van VROM willen samen met de 31 grootste steden in Nederland een extra impuls geven aan 'Groen en de Stad'. Groen draagt bij aan krachtige steden met een aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving. Het doel van het programma 'Groen en de Stad' is de hoeveelheid en de kwaliteit van het groen in en om de stad te vergroten en te verbeteren. Naast de ontwikkeling van concrete projecten via de sporen ISV en ILG is er ook een kennisnetwerk 'Groen en de Stad'. Het kennisnetwerk Groen en de Stad brengt informatie samen, maakt het toegankelijk en bevordert contact tussen personen en organisaties. Centraal punt van het netwerk is een website: een nationaal platform gericht op professionals dat informatie biedt over de belangrijkste onderzoeken en voorbeeldprojecten. Het kennisnetwerk kent vijf thema's: economie, milieu, gezondheid, leefbaarheid en verbinding stad-land.

Doelgroep

Professionals op het terrein van Groen en de Stad (ambtenaren bij gemeenten en provincies, projectontwikkelaars, welzijnsorganisaties, GGD etc.).

Biodiversiteitscommunicatie

Opvallend is dat in het ontwikkelstadium van het kennisnetwerk biodiversiteit door de betrokken rijksambtenaren werd onderkend als een belangrijk onderwerp, ook in relatie tot de stad. Bij het maken van keuzes voor thema's en subthema's werd biodiversiteit echter geschrapt. Er wordt onvoldoende belang aan het onderwerp gehecht om het als afzonderlijk thema op te nemen. Wellicht speelt hier ook de inschatting dat biodiversiteit onvoldoende aanspreekt bij de professional die uiteindelijk 'groen in de stad' moet realiseren.

Op dit moment is binnen de thema's 'stad-land verbinding' en 'milieu' ruimte voor meekoppeling van biodiversiteit. Dit gebeurt al enigszins door het aanbrengen van links naar relevante webpagina's. Een mogelijk onderwerp zou de biodiversiteitswaarde van groene ruimtes en elementen in de stad kunnen zijn (naast de beeldwaarde, de belevingswaarde etc.). Dit kan via twee kanalen:

1. door zelf publicaties, forumonderwerpen, nieuwsitems etc. toe te voegen op de website of;
2. door benadering van actieve netwerkleden, bijvoorbeeld voor een discussie over dit onderwerp.

Deze website zou zich ook lenen voor 'branding' vanuit biodiversiteit.

Contact

Harm Blanken (NovioConsult) en via hem relevante personen bij LNV.

7 Onderwijs

7.1 Regeling Innovatie Groen Onderwijs (RIGO)

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

Binnen de RIGO kunnen subsidies worden aangevraagd voor programma(onderdelen) en projecten die bijdragen aan innovatie in het groene onderwijs. Dit moet leiden tot innovatieve projecten in samenwerking met het regionaal bedrijfsleven.

Het te subsidiëren programma(onderdeel) of project moet qua vorm passen binnen één of meer van de vijf LNV-beleidsthema's op het gebied van groen onderwijs:

- ▶ vitale, duurzame land- en tuinbouw;
- ▶ natuur en landschap;
- ▶ de V van voedselkwaliteit;
- ▶ ruimte op het platteland en;
- ▶ innovatie en ondernemerschap.

Inmiddels zijn de volgende thema's vastgesteld: agrologistiek, biologische landbouw, gewasbescherming, ketenkennis, melkveehouderij, voeding en gezondheid, tuinbouw, regionale transities, dierenwelzijn, paardenhouderij, bos- en natuurbeheer, leren & werken, ondernemerschap, LNV-kennis voor burgers/jongeren, internationalisering.

Voor 2007 was € 9,2 miljoen aan subsidie beschikbaar gesteld, waarvan € 7,2 miljoen voor programma's en programmaonderdelen samen en € 2 miljoen voor projecten. RIGO is een meerjarig programma en projecten die erin worden uitgevoerd kunnen een wisselende looptijd hebben.

Doelgroep

Groene kennis coöperatie (= kennisinstellingen) en indirect bedrijven waarmee de instellingen samenwerken.

Biodiversiteitscommunicatie

Bovengenoemde thema's in beschouwing nemend zijn vele verbanden te leggen met biodiversiteit. Tot dusver zijn 15 programma's uitgewerkt, daarbij wordt wel steeds gezocht naar verbreding en nieuwe verbindingen. Vooral de programma's rondom internationalisering, natuur en landschap en biologische landbouw bieden aanknopingspunten voor communicatie over biodiversiteit. Omdat de verdere uitwerking en uitvoering van deze programma's belegd is bij kennisinstellingen is meekoppeling vanuit de rijksoverheid nu niet meer zo voor de hand liggend. Interessant is wel de vraag of een apart programma gerealiseerd had kunnen worden rond (agro)biodiversiteit en wat daarvoor nodig was geweest?

Contact

LNV, DK Sjaak Mesu, 0318 - 82 29 13.

(Overzicht van contacten per programma beschikbaar via Susan Martens, NovioConsult).

7.2 Maatschappelijk stage

Betrokken rijksonderdelen

OC&W.

Doelstelling en inhoud

Vanaf 2011 moeten alle scholen over een invoeringsplan voor de maatschappelijke stage beschikken. In schooljaar 2011/12 wordt de maatschappelijke stage wettelijk verplicht. De maatschappelijke stage is geen 'gewone' stage waarmee praktijkervaring in een beroep wordt opgedaan. Het gaat erom anderen te helpen en te ervaren hoe dat is. Tijdens hun schooltijd gaan jongeren bijvoorbeeld vrijwillig in een buurthuis werken. Ze maken nieuwkomers wegwijs in hun stad of buurt. Of coachen jongeren die het moeilijk hebben op school.

Leerlingen, scholen en stagebieders krijgen veel vrijheid om de stage in te vullen. Maar het volgen van een stage is niet vrijblijvend. Het volgen van een maatschappelijke stage van minimaal 72 uur wordt een voorwaarde voor het behalen van een diploma. Sinds mei 2005 bekostigt OCW maatschappelijke stages in het voortgezet onderwijs. Inmiddels bieden 481 scholen in het voortgezet onderwijs gesubsidieerd deze stages aan. De invulling van de huidige maatschappelijke stages is verschillend in duur, uitgangspunten, inhoud en begeleiding van de stagiairs. Scholen gaan op zoek naar maatschappelijke organisaties in kunst en cultuur, welzijn, milieu etc. waar leerlingen kunnen ervaren hoe het is om zich maatschappelijk in te zetten.

Doelgroep

Scholieren voortgezet onderwijs (en docenten en schoolbesturen).

Biodiversiteitscommunicatie

Er zijn voorbeelden van milieuorganisaties die aan scholen maatschappelijke stages aanbieden, bijvoorbeeld rondom natuurbeheer. Dit zou ook rondom het thema biodiversiteit georganiseerd kunnen worden. De maatschappelijke stage is echter geen kennistraject, reflectie op het onderwerp is niet vanzelfsprekend ingebouwd. Het gaat erom iets te doen. De maatschappelijke organisatie zou de reflectie op het onderwerp biodiversiteit zelf onderdeel van het stagetraject moeten maken.

Gezien vanuit het perspectief van de rijksoverheid biedt dit programma weinig mogelijkheden voor aansluiting met biodiversiteitscommunicatie.

Contact

Sandra Kamerbeek, MOVISIE.

7.3 NME-nota

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

De ministerraad heeft ingestemd met de nieuwe NME-nota "Kiezen, Leren, Meedoen". De komende vier jaar komt daarvoor 20 miljoen euro beschikbaar. Inzet van de nota is om de inhoudelijke hoofdlijnen van natuur- en milieukennis en vaardigheden verder uit te werken. Om nascholingscursussen voor leraren en docenten te stimuleren. En om ieder kind op school minimaal eenmaal per jaar een NME-activiteit aan te bieden. Daarnaast komen er NME-activiteiten in het kader van Brede Scholen. NME moet met actuele en aansprekende werkvormen, inclusief toepassing van ICT en moderne media, aansluiten bij de moderne informatiesamenleving. Door het bedrijfsleven actief te betrekken bij NME kan een grotere groep mensen worden bereikt. Een database/website moet vraag en aanbod op NME gebied dichterbij elkaar brengen.

Doelgroepen

Maatschappelijk middenveld, bedrijven, overheden, scholen, media, ouders en de jeugd als eindgebruiker.

Biodiversiteitscommunicatie

De NME-nota lijkt goede kansen te bieden voor inhoudelijke en communicatieve meekoppeling van biodiversiteit. In hoofdstuk 5 'Concrete Aanpak' wordt aangegeven dat de ministeries van LNV, VROM en OCW, in overleg met andere overheden, gezamenlijk bepaalde prioritaire thema's zullen uitwerken naar een programma. Eén van de thema's die in dit verband genoemd wordt als mogelijk prioritair is biodiversiteit. Daarbij moet verbinding gelegd worden met de educatieopgaven uit het beleidsplan biodiversiteit.

Of er daadwerkelijk prioritaire thema's benoemd zullen worden is op dit moment nog niet zeker en gekoppeld aan de meer algemene vraag of het Rijk op deze manier 'inhoud' mee moet geven aan het onderwijs. Als prioritaire thema's benoemd worden, is overleg met de trekkers van de NME-nota zinvol. De kansen voor meekoppeling zijn dan goed en voeren verder dan enkel communicatieve kansen.

Contact

Roel van Raaij, LNV DN.

Harm Blanken, NovioConsult.

8 Beleid en overheden

8.1 Duurzaam Inkopen

Betrokken rijksonderdelen

VROM.

Doelstelling en inhoud

De Rijksoverheid heeft als ambitie om in 2010 bij 100% van haar inkopen duurzaamheid mee te nemen; voor provincies en waterschappen is dit 50%. De gemeenten streven naar 75% in 2010 en 100% in 2015. Het programma Duurzaam Inkopen stimuleert overheden om milieu- en sociale aspecten mee te nemen bij de inkoop van producten en diensten. Het programma loopt tot 2010. SenterNovem ontwikkelt in 2007 en 2008 voor 80 productgroepen (en dus veel meer individuele producten) criteria en praktische instrumenten om Duurzaam Inkopen in de organisatie op te starten en om duurzaamheid bij inkopen en aanbestedingen mee te nemen.

Op dit moment zijn de criteria voor 13 productgroepen opgesteld. Op de vastgestelde criteria is enige kritiek vanuit bedrijfsleven en milieubeweging: zo zou de lat te laag liggen en te weinig gekeken naar het productieproces. In het algemeen is er te weinig aandacht voor duurzaamheid over de hele levenscyclus. Criteriaontwikkeling wordt echter gezien als een groeimodel waarbij in verschillende cycli van herziening en actualisatie en door voortschrijdend inzicht een steeds hogere mate van duurzaamheid wordt bereikt.

Voor elke productgroep zijn andere criteria relevant om tot duurzaamheid te komen. Om te bepalen welke zaken bij een productgroep spelen wordt het volgende proces doorlopen.

- ▶ duurzaamheidsverkenning - de nodige milieukennis en sociale aandachtspunten verzamelen en de markt verkennen;
- ▶ stakeholderraadpleging (via internet);
- ▶ concept-criteria;
- ▶ stakeholderraadpleging;
- ▶ vaststelling door de Stuurgroep - De stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de Rijksoverheid, de gemeenten, provincie en waterschappen.

Doelgroepen

Nationale, regionale en lokale overheden (als gebruikers) en semi-overheidsinstellingen (zorginstellingen, scholen), bedrijven, NGOs en kennisinstellingen (als stakeholders).

Biodiversiteitscommunicatie

Of een productgroep wel of niet biodiversiteitsvriendelijk is, is tot nog toe geen criterium voor duurzaam inkopen. Er wordt nog niet integraal naar de biodiversiteitimpact per productgroep gekeken. Desondanks zullen veel maatregelen wel een positief effect hebben op de biodiversiteit omdat er eisen uit bestaande keurmerken worden overgenomen. Vooral voor overheden met een hoog ambitieniveau op het gebied van duurzaam inkopen kan dit interessant zijn.

Contact

Henk Hortensius, 030 - 239 34 93, h.hortensius@senternovem.nl.

8.2 Platform Duurzame Overheden, VROM

Betrokken rijksonderdelen

VROM.

Doelstelling en inhoud

Het platform duurzame overheden is gericht op kennisontwikkeling, kennisvergaring en kennisverspreiding tussen lokale overheden en andere partners (één loket). Doel is te zorgen dat gemeenten van elkaar kunnen leren. De duurzaamheidsfocus van het platform is op energiegebruik en klimaatverandering. Volgens de VROM-site zal het platform ook aandacht besteden aan duurzaam inkopen in dit verband (hout, papier etc.?). VROM stelt hiervoor budget beschikbaar. Niet duidelijk waar de uitvoering ligt: VNG? Het platform is nog niet operationeel. Verkeert waarschijnlijk nog in de ontwikkelfase.

Actie

contactpersoon zoeken bij VNG of VROM om meekoppelmogelijkheden te verkennen.

Marianne van Steenis van de VNG is misschien een optie, zij was contactpersoon in het kader van biodiversiteit en countdown 2010.

8.3 Milieueffect Toets voorgenomen regelgeving

Betrokken rijksonderdelen

EZ.

Doelstelling en inhoud

De milieueffecttoets is een instrument van het Meldpunt Voorgenomen Regelgeving. Het Meldpunt is een samenwerkingsverband van de Ministeries van Economische Zaken, Justitie en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu. Het Meldpunt begeleidt en controleert het proces van het in kaart brengen van alle effecten bij ontwerpregelgeving. Het instrument dient om globaal milieueffecten van bepaalde voorgenomen regelgeving te toetsen, indien de verwachting is dat er substantiële milieu-impact zal zijn. De MET wordt uitgevoerd aan de hand van vier onderwerpen:

1. energiegebruik en mobiliteit;
2. grondstoffen;
3. afvalstromen, lucht, bodem en oppervlaktewater;
4. beschikbare fysieke ruimte.

Voor deze onderwerpen moet de verwachte positieve en negatieve impact van de nieuwe regelgeving in kaart gebracht worden, evenals de onzekerheden daarin. Dit moet in eerste aanzet gedaan worden door de ontwerpers van de nieuwe regelgeving en wordt begeleid en getoets door medewerkers van het meldpunt (gedetacheerd vanuit SenterNovem). Het verslag over de MET wordt in de memorie van toelichting bij de nieuwe regelgeving opgenomen.

Doelgroep

Het instrument richt zich primair op dossierhouders van regelgeving binnen de rijksoverheid. Het meldpunt communiceert met hen over de noodzaak van een MET of quick scan, de relevante onderwerpen en de wijze van verslaglegging. De memorie van toelichting wordt echter opgesteld voor de politiek (Ministerraad en Tweede Kamer) en uiteindelijk het publiek.

Biodiversiteitscommunicatie

Om het biodiversiteitsbegrip te mainstreamen en de verwantschap met andere onderwerpen toe te lichten zou biodiversiteit een onderdeel moeten zijn van de milieu-effect toets. Op dit moment is biodiversiteit niet expliciet vastgelegd als element in de toetsing. VROM en EZ hebben enige jaren geleden de vragen opgesteld. Wellicht kunnen deze aangepast worden aan de actualiteit. Op dit moment bestaan er voornemens om de MET op te nemen in een integraal afwegingskader voor voorgenomen regelgeving.

Contact

Dhr. Freek van der Woude, 070 – 342 40 23, f.e.v.m.woude@rr.nl (via SenterNovem betrokken bij het Meldpunt).

Ivo van Zuijlen, VROM DGM, strategie en bestuur.

8.4 Maatschappelijk Verantwoord ondernemen (MVO)

Betrokken rijksonderdelen

EZ, VROM, LNV, BuZa.

Doelstelling en inhoud

Concreet wordt de rol van de overheid in de kabinetsvisie Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen 2008 – 2011 “Inspireren, innoveren, integreren” als volgt omschreven:

- ▶ Het stimuleren van MVO boven de wettelijk gestelde normen en regels door ‘het bedrijfsleven actief te stimuleren om de bedoelde houding en -gedrag (MVO) in hun ondernemingsactiviteiten in te bedden en meer openheid van bedrijven in de richting van hun stakeholders (bijvoorbeeld via verslaglegging over de maatschappelijk gerichte activiteiten).
- ▶ Stimulator/facilitator door convenanten en zelfregulering van bedrijven onder heldere randvoorwaarden van de overheid.
- ▶ Het bevorderen van MVO door lokale partnerships, dus vrijwillige (maar niet vrijblijvende).
- ▶ samenwerkingvormen van bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties. De overheid heeft dan een makel- en schakelfunctie, brengt partijen bij elkaar en zorgt voor deskundigheid.
- ▶ De overheid is behalve hoeder van het algemeen belang ook marktpartij. Uiteraard is het van belang dat de overheid zich in de hoedanigheid van werkgever, inkoper en aanbestedende partij niet alleen onberispelijk gedraagt, maar ook waar mogelijk het goede voorbeeld geeft.

Via diverse subsidieprogramma's en onderzoeksprogramma's van de Nederlandse overheid worden duurzame ontwikkeling en MVO (of onderdelen hiervan) gestimuleerd. Voorbeelden: het SMOM subsidieprogramma, de ondersteuning van MVO activiteiten van NGO's via de Thematische Medefinanciering van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de financiering van MVO-Nederland.

Door middel van programma's voor duurzaam inkopen en het programma Duurzame Bedrijfsvoering Overheden wordt gewerkt aan de stimulering van een duurzame markt voor MVO-producten.

Doelgroepen

Overheden, brancheverenigingen en ondernemers.

Biodiversiteitcommunicatie

Biodiversiteit vormt binnen de branche-activiteiten van MVO Nederland reeds een aandachtspunt, maar dat is vanwege schaarse middelen (tijd, expertise en geld) relatief beperkt. Volgens MVO Nederland zijn er goede kansen om bij bestaande branche-activiteiten aan te sluiten en meer verdieping te geven aan het thema biodiversiteit. Een mogelijke manier om mee te koppelen met de bestaande communicatieactiviteiten van MVO Nederland is om binnen specifieke branches systematisch 'issues', 'business cases' en 'handelingsperspectieven' met betrekking tot biodiversiteit in kaart te brengen en deze expliciet bij de branches aan te kaarten.

9 Energie en Duurzaam Bouwen

9.1 Programma Energietransitie

Betrokken rijksonderdelen

EZ, VROM, LNV, V&W, Buza, Financiën.

Doelstelling en inhoud

Het programma energietransitie is een initiatief van meerdere departementen. Binnen dit brede programma is met name het platform groene grondstoffen interessant voor communicatie over biodiversiteit. Het Platform Groene Grondstoffen streeft ernaar om in 2030 in Nederland 30% van de fossiele grondstoffen te vervangen door groene grondstoffen. Met als resultaat minder CO₂-uitstoot en minder afhankelijkheid van aardolie, kolen en aardgas.

De leden van het platform - afkomstig uit bedrijven, kennisinstellingen en overheden – willen een voortrekkersrol vervullen. Activiteiten concentreren zich op vijf transitiepaden:

1. Duurzame productie en ontwikkeling van biomassa
Het platform mikt op een aanzienlijke bijdrage van binnenlandse reststromen. Daarnaast liggen er perspectieven in de opbrengstverhoging van landbouwgewassen en gewassen die in water geteeld kunnen worden.
2. Duurzame importketens
In met name zuidelijk Afrika, Oost-Europa en Latijns-Amerika ligt veel potentieel voor rendabele biomassaproductie. Nederlandse bedrijven kunnen een belangrijke rol spelen bij logistiek en handel, certificering en commerciële dienstverlening. Het waarborgen van de duurzaamheid van importketens is een essentieel onderdeel van dit transitiepad.
3. Coproductie van chemicaliën, transportbrandstoffen, elektriciteit en warmte.
4. Productie van SNG (synthetic natural gas) voor de aardgasinfrastructuur.
Uit biomassa kan biogas en SNG geproduceerd worden, dat toegevoegd kan worden aan het bestaande aardgasnet.
5. Innovatief gebruik van groene grondstoffen en verduurzaming van bestaande producten en processen in de chemie.

Doelgroep

Publieke en private partijen betrokken bij ontwikkeling, productie en distributie van energie uit groene grondstoffen.

Biodiversiteitscommunicatie

Het platform produceert folders en factsheets. Er is nog geen folder over de positieve en negatieve gevolgen van verbouwen, productie en gebruik van (grondstoffen voor) biomassa en biofuels op de biodiversiteit. Terwijl de impacts groot kunnen zijn. Ook de internationale handelscomponent is van belang in relatie tot biodiversiteitsbeleid (rechtvaardige verdeling).

Contact

Platform Groene Grondstoffen, Paul Hamm (voorzitter), Edith Engelen-Smeets, (secretaris), 046 - 420 22 71, groenegrondstoffen@senternovem.nl, www.creatieve-energie.nl.

9.2 Duurzaam Bouwen

Betrokken rijksonderdelen

VROM (uitgevoerd door SenterNovem).

Doel en inhoud

Op de website van SenterNovem wordt duurzaam bouwen omschreven als een vorm van bouwen waarbij in alle stadia van het planproces kansen en mogelijkheden benut worden:

- ▶ om een hoge ruimtelijk-architectonische kwaliteit tot stand te brengen;
- ▶ in combinatie met een lage belasting van het milieu;
- ▶ en die beide in de tijd weet te handhaven;
- ▶ zodat ook toekomstige gebruikers daarvan profiteren.

In de beginfase werden vijf thema's uitgewerkt: energie, water, (binnen)milieu, materiaal(gebruik) en afval. Tegenwoordig omvat duurzaam bouwen, naast bovengenoemde thema's ook aandacht voor de leefomgeving, flexibiliteit, veiligheid en natuur en landschap. Maar ook trad verschuiving op in het schaalniveau: in de beginperiode was de aandacht voornamelijk gericht op materiaalkeuze en energiebesparing. Later verschoof de aandacht naar het gebouw in zijn omgeving. Mede door de rol van de omgeving en de inrichting daarvan verschuift thans het accent naar duurzame stedenbouw.

Doelgroep

Gemeenten, ontwikkelaars, architecten, aannemers, verhuurders, toeleveranciers etc.

Biodiversiteitscommunicatie

De dialoog over duurzaam bouwen, de mogelijkheden en de reikwijdte hiervan is voortdurend in ontwikkeling. Vanuit het biodiversiteitbegrip kan hieraan, meer dan op dit moment gebeurt, een bijdrage geleverd worden. Bijvoorbeeld door het pleidooi voor de keuze voor duurzame bouwmaterialen kracht bij te zetten en daar nieuwe argumenten voor aan te dragen. Welke functie kunnen groene daken in de stad bijvoorbeeld hebben voor biodiversiteit, of bouwmaterialen die nestplaatsen bieden voor bepaalde inheemse soorten? Meer in het algemeen kan vanuit het perspectief van biodiversiteit gekeken worden naar de mogelijkheden voor een 'duurzame' relatie tussen gebouwde en niet-gebouwd omgeving

Contact

Duboinfodesk@senternovem.nl.

10 Klimaat

Voor alle klimaatprogramma's geldt dat het onderwerp biodiversiteit gebruikt kan worden om de gevolgen van klimaatverandering te illustreren en om extra druk te zetten voor mitigerende en adaptieve maatregelen. Daarnaast zijn er veel potentiële mogelijkheden om aan compensatiemechanismen expliciete biodiversiteitsdoelstellingen te koppelen. Ten eerste moet daarbij worden gedacht aan het voorkomen van een negatieve impact op biodiversiteit die mogelijk door de CO₂ compensatie wordt veroorzaakt. Ten tweede kan daarbij worden gedacht aan maatregelen die een positieve impact op de biodiversiteit hebben. Via dit positieve impact spoor kan vervolgens in hoofdlijnen worden gedacht aan twee varianten:

- ▶ maatregelen waarbij zowel CO₂ wordt vastgelegd als waarbij biodiversiteitsdoelstellingen worden gerealiseerd;
- ▶ maatregelen die tot doel hebben 'carbon sinks' met een hoge biodiversiteitwaarde te helpen behouden, bijvoorbeeld de uitbreiding van Hoogveengebieden.

In deze inventarisatie worden twee klimaatprogramma's specifiek benoemd.

10.1 Programma Klimaat voor Ruimte

Betrokken rijksonderdelen

VROM (penvoerend).

Doelstelling en inhoud

Activiteiten op het gebied van communicatie binnen het BSIK-KvR programma en het NRPPC programma worden met elkaar afgestemd en gecombineerd. De ondersteuning van beide platforms vindt plaats vanuit het programmabureau van het BSIK KvR programma. Beide platforms zijn gelieerd aan een nationaal "klimaatportaal": www.klimaatportaal.nl, als gedeelde faciliteit tussen de overheid, kennisinstellingen, NGO's, lagere overheden, het brede algemene publiek en de private sector. Communicatieactiviteiten in het programma zijn georganiseerd via een aantal werkgroepen:

- ▶ Coördinatie van PCCC1 en PCCC2
- ▶ Dialoog met maatschappelijke actoren
- ▶ Media en publiekscommunicatie
- ▶ Onderwijs
- ▶ Klimaatportaal
- ▶ Politiek
- ▶ Data beheer binnen BSIK-KvR programma

Biodiversiteitscommunicatie

Het invullen van de zoekterm 'biodiversiteit' op de website klimaatportaal leidt nu alleen tot afgeleide hits. Onder de tab 'gevolgen voor de natuur' wordt het begrip biodiversiteit niet genoemd. Ook bij 'gevolgen voor de samenleving' wordt het onderwerp niet besproken. Zowel via het spoor van negatieve als van positieve impact zijn er kansen om de relatie biodiversiteit- klimaat hier verder te belichten.

Contact

Via Erik Opdam, NovioConsult.

10.2 Programma Klimaatbestendige Inrichting van Nederland

Betrokken rijksonderdelen

VROM (trekker), LNV, EZ, V&W (en daarnaast IPO, VNG, UvW).

Doel en inhoud

Het aanpassen van ruimtelijke beleidsstrategieën, beleidsdoelen, instrumenten en kennisontwikkeling ten behoeve van het vergroten van de klimaatbestendigheid van de ruimtelijke inrichting van Nederland. Eén van de bedreigingen van klimaatverandering is de aantasting van ecosystemen. Het programma kent drie onderdelen:

1. Strategie en ontwerp.
2. Klimaatbestendig beleid en praktijkoplossingen (Kennis voor Klimaat).
3. Kennis en experimenten.

Doelgroep

Provincies, gemeenten, waterschappen, private partijen, bouwers, ontwikkelaars, burgers.

Biodiversiteitscommunicatie

Voor biodiversiteitscommunicatie zijn met name de twee onderstaande deelprojecten interessant:

Deelprogramma ARK: kent een brede communicatiestrategie over gevolgen van klimaatverandering en de opties voor aanpassing. Communicatie is gericht op zeer uiteenlopende doelgroepen. Trekker: Pieter Bloemen, VROM.

Deelprogramma Stimuleren Iconen Klimaatbestendige Inrichting & Klimaatbuffers: voorbeeldprojecten en innovatieve ideeën om te illustreren wat klimaatbestendige inrichting precies inhoudt. Eind 2008 moeten de voorbeeldprojecten afgerond zijn. interessant om te kijken of er vervolgacties gepland worden. Trekker: Hans ten Hoeve, VROM.

11 Internationaal

11.1 Goed Bestuur

Betrokken rijksonderdelen

BuZa.

Doelstelling en inhoud

Ontwikkelingen en veranderingen in een land hangen samen met de kwaliteit van bestuur in het land. Goed bestuur is nodig om armoede te kunnen bestrijden en om de Millennium Ontwikkelingsdoelen in 2015 te halen. Goed bestuur is ook van belang om gewelddadige conflicten te voorkomen, de rechtsstaat te handhaven, mensenrechten te beschermen, democratiseringsprocessen in het spoor te houden en corruptie te bestrijden. Goed bestuur draagt dus bij aan duurzame armoedebestrijding en het bevorderen van ontwikkeling, maar ook aan vrede, veiligheid en stabiliteit.

Doelgroepen

Doelgroepen van het beleid zijn niet geheel duidelijk, Nederlandse actoren in het buitenland en hun lokale partners?

Biodiversiteitscommunicatie

Het ministerie presenteert op de website een handboek Goed Bestuur dat bestaat uit deelhandreikingen. Twee deelhandreikingen bieden met name mogelijkheden voor de meekoppeling van biodiversiteitsbeleid. Het betreft 'Handreiking 2: Mensenrechten'. Hierin wordt het begrip biodiversiteit niet gebruikt. Wel wordt verwezen naar de noodzaak om minderenheden en inheemse volkeren te betrekken bij besluitvorming over natuurlijke hulpbronnen. Eveneens relevant is 'Handreiking 3: Rechtsstaat'. Hier wordt verwezen naar het belang van een solide rechtsstaat voor bescherming en beheer van hulpbronnen en naar de noodzaak voor wetgevingsprocessen op het terrein van milieurecht. Als een mogelijk manier om dit te realiseren verwijst de handreiking naar capaciteitsbouwprogramma's voor milieubeheer en -recht.

Een mogelijke aanvulling vanuit communicatief perspectief is het gebruik van de term biodiversiteit in de handreiking in aanvulling op de nu gehanteerde termen. Doel daarbij is vooral bewustzijnsverhoging van het begrip biodiversiteit. Uit de DMW-partnermarkt bleek dat veel themadeskundige milieu en water beperkt bekend zijn met het begrip biodiversiteit en hun werkzaamheden ook niet onder dit begrip classificeren. Daarbij rijst wel de vraag op welke nationale doelgroepen deze handreikingen zijn gericht en hoe ze gebruikt worden. Bereik je hiermee Nederlandse doelgroepen in het buitenland?

Contact

Via Ineke de Hoog?

11.2 CAP: Het gemeenschappelijke landbouwbeleid van de EU

Betrokken rijksonderdelen

LNV.

Doelstelling en inhoud

Het gemeenschappelijke landbouwbeleid, oftewel de CAP, bestaat uit twee pijlers: de eerste pijler is marktordening en de tweede pijler is duurzame plattelandsontwikkeling. Sinds de CAP hervormingen in 2001/2003 wordt biodiversiteit wel expliciet genoemd. In het kader van het integreren van milieubelangen hebben de ministers van landbouw van de EU een overeenkomst gesloten over de hervorming van de Europese landbouwpolitiek tot 2013. Eén van hoofddoelstellingen is het verbeteren van de bescherming van consument en milieu.

Doelgroepen

Publieke en private partijen in de agrarische sector.

Biodiversiteitscommunicatie

In zeer uiteenlopende fora worden met enige regelmaat discussie gevoerd over (de toekomst van) het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Sociaal-economische aspecten van het hervormde landbouwbeleid staan daarbij vaak centraal. Het zou interessant zijn om via deze fora te bespreken welke impacts de hervormingen hebben op agrobiodiversiteit (en wat daar vervolgens de sociaaleconomische consequenties van zijn).

Contact

Via LTO, LNV, WUR?

11.3 Project 2015

Betrokken rijksonderdelen

BuZa.

Doelstelling en inhoud

In 2000 hebben regeringsleiders van 189 landen toegezegd om voor 2015 de belangrijkste wereldproblemen aan te pakken: de zogenaamde millenniumdoelstellingen (MDGs). De realisatie van deze doelen ligt achter op schema. Project 2015, gelanceerd in 2007 heeft als doel deze achterstanden weg te werken. Het akkoord van Schokland maakte bijvoorbeeld deel uit van Project 2015. In een dialoog met uiteenlopende partijen moet verkend worden hoe het de Nederlandse bijdrage aan het bereiken van de MDGs het beste vorm kan krijgen.

Doelgroepen

Nederlandse burgers, bedrijven, overheden en hun buitenlandse partners.

Biodiversiteitscommunicatie

Of er in project 2015 ook expliciet aandacht besteedt wordt aan biodiversiteit en biodiversiteitsfuncties is niet duidelijk. Dat beheer, behoud en/of eerlijke verdeling van biodiversiteit wel onderdeel zou moeten zijn van de discussies over en de activiteiten voor het bereiken van de MDGs wordt ondersteund door de bevindingen uit het Millennium Ecosystem Assessment (2005). In de MEA wordt het belang van ecosysteemdiensten voor het bereiken van de millenniumdoelstellingen inzichtelijk gemaakt.